

Ἀθανασίου Παρίου Ἡ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ

Ἐν Τριεσίῳ 1802

Ἡ σημερινή ἑλληνική κοινωνία ἐμφανίζει σημαντικές ὁμοιότητες με ἐκείνην τοῦ τέλους τοῦ δεκάτου ὄγδου αἰῶνα, τότε πού διαμορφωνόταν ἡ νέα πνευματική πορεία τοῦ Γένους. Πολλές τάσεις ἀντιδικοῦσαν τήν προτεραιότητα. Ἀντίρροπες δυνάμεις διεκδικοῦσαν γιά λογαριασμό τους τήν τελευταία λέξη. Σ' αὐτή τήν διαμάχη ὁ λόγος τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου (1715-1813), ἀντηχεῖ ὀδηγητικός, σημαδεύοντας τήν κατεύθυνση καί ὁριοθετώντας τή σωστή κίνηση στή σκακίρα τῶν ἐρίδων καί τῶν ἀντεγκλήσεων.

Ἡ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας ἦταν καί εἶναι τεράστια. Τό πᾶν, κυριολεκτικά τό πᾶν, ἐξαρτᾶται ἀπό τήν «καλή ποιμαντική». Ἡ ἔλλειψη «ποιμαντικῆς προνοίας» συνεπάγεται πολλά δεινά, γιά τοῦτο «εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τόν κόσμον ἡ ποιμαντική πρόνοια» καί νά φανερωθοῦν οἱ καρποὶ τῆς «ἀληθινῆς ποιμαντικῆς». Καλύτερη διαζωγράφηση τοῦ ἔργου τοῦ Ποιμένα δέν θά μπορούσαμε νά ἔχουμε ἄλλη ἀπό αὐτήν πού πηγάζει ἀπό τήν γραφίδα τοῦ τιμημένου αὐτοῦ τέκνου τῆς Ὁρθοδόξιας. Οἱ γραμμές πού ἀκολουθοῦν προέρχονται ἀπό τό ἔργο του Περί τῆς ἀληθοῦς Φιλοσοφίας, πού τυπώθηκε ἐν Τριεσίῳ τό 1802. Πιῶ συγκεκριμένα, ἀπό τό τρίτο κεφάλαιο πού ἐπιγράφεται: «Ὅτι εἶναι ταλανισμοῦ ἄξιον τήν σήμερον τό γένος τῶν χριστιανῶν, ὅτι τοῦ λείπει ἡ ποιμαντική πρόνοια» (σ. 25-30).

Τό κείμενο αὐτό τό παρουσιάζουμε σέ μορφή πού προσφέρεται στόν ἀναγνώστη γιά τήν καλύτερη κατανόησή του. Ἰδιαίτερη προσοχή δόθηκε στήν ὀρθογραφία, τήν στίξη, τό χωρισμό σέ παραγράφους, τή διάταξη τῶν ἀποσπασμάτων, τοὺς ἐπί μέρους τίτλους. Μέσα σέ ἀγκύλες ἐξηγήσαμε δυσνόητες λέξεις καί μεταγράψαμε ὀνόματα στή γλώσσα τους. Οἱ ὑπογραμμίσεις εἶναι δικές μας. Οἱ περικοπές πού ἔγιναν, ὅσες ἐλάχιστες ἔγιναν, πιστεύουμε ὅτι δέν «περικόπτον» καί τό νόημά του. Τό «πορτραῖτο» τοῦ Ἀθανασίου πού κοσμεῖ τίς σελίδες αὐτές ἔγινε διά χειρὸς τοῦ ἐκλεκτοῦ ζωγράφου καί ἀγιογράφου Ράλλη Κοψίδη τό 1962 καί τό πήραμε ἀπό τήν «Θρησκευτική καί Ἡθική Ἐγκυκλοπαιδεία» τόμο 1, στήλη 563. Χαιρόμαστε πού ἀπό τό ἴδιο ἔργο τοῦ Ἀθανασίου, ἄλλες σελίδες καί με ἄλλο στόχο, δημοσιεύονται στό 5ο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Σύναξη». Θεωροῦμε εὐτυχή συγκυρία τήν προβολή αὐτή καί σέ ἀναγνωστικό κοινὸ πού δέν ἐπικαλύπτει πάντα τό ἓνα τό ἄλλο.

A.M.C.

Ταλανισμοῦ ἄξιον...

Ἄν θέλωμεν νά εἰπῶμεν, χωρὶς τινα συστολήν τήν ἀλήθειαν, εἶναι ταλανισμοῦ ἄξια τήν σήμερον ἡ Ἑλλάς. Καί ὄχι μόνον ἡ Ἑλλάς, ἀλλά καί ὅλοι οἱ ἀπανταχοῦ Χριστιανοί. Ἀλλά διατί;

Διατί τοῦ ἔλειψαν ἀπό μῖας οἱ ποιμένες, οἱ ἀληθινοὶ ποιμένες ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι διά σημεῖον τῆς τελείας ἀγάπης, ὅπου εἶχον πρὸς τόν κοινὸν δεσπότην, καί τήν ποιμαντικήν προστασίαν ἐδέχθησαν, καί τήν ψυχὴν τους ἐθυσίαζαν ὑπὲρ τῶν προβάτων, κατὰ μίμησιν τοῦ ἀρχιποίμενος Ἰησοῦ Χριστοῦ, καί τὸν καιρὸν ὅλον τῆς ζωῆς των, ἄλλο δέν ἔκαμαν, καί εἰς ἄλλο τίποτε δέν ἐκαταγίνοντο, καί διενικτέρευον, πάρεξ ἢ μυστήρια νά διδάσκουν, ἢ θείας γραφάς νά ἐξηγοῦν, ἢ λόγους ἠθικούς νά

κάνουν, πρὸς ὠφέλειαν καί σωτηρίαν τῶν λογικῶν προβάτων, ὅπου ἐμπιστεῦθησαν. Ἐπειδὴ ἤκουσαν τὸν κοινὸν δεσπότην, καί πρῶτον διδάσκαλον ὅπου λέγει εἰς τὸν Πέτρον, εἰ φιλεῖς με Πέτρε, ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου. Ποίμαινε ὄχι ἄμελγε, ἢ κούρευε, ἢ κατάτραγε τὰ πρόβατά μου. Ὅτι τό τοιοῦτον δέν εἶναι ποιμαίνειν, ἀλλὰ πημαίνειν [βλάπτειν] τὰ πρόβατα.

Ἐλευαν, λέγω ἔλευαν, ὃ καί πῶς ἤμπορῶ νά τό λέγω, καί νά τό γράφω χωρὶς δάκρυα, ἔλευαν οἱ ποιμένες ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ ἐφιλονεῖκει με τὸν λόγον, καί ὁ λόγος με τήν ζωὴν, ποῖον ἀπό τὰ δύο νά ὠφελήσῃ περισσύτερον τοὺς πιστούς. Οἱ ἀληθινοὶ ποιμένες. Οἱ ὄντως ποιμένες καί διδάσκαλοι. Οἱ φωστῆρες τοῦ νοητοῦ στερεώματος τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ἀπλανεῖς ὀδηγοὶ τῶν πλανωμένων. Οἱ σοφοὶ ἰατροὶ τῶν

ἀσθενούντων. Οἱ ἀκριβέστατοι μιμηταὶ τοῦ Παύλου, οἱ τὰ πάντα τοῖς πᾶσι γνωόμενοι ἵνα πάντως τινὰς σώσωσιν. Τούτῃ εἶναι ἡ μεγίστη συμφορὰ. Τοῦτο ἡ ἐσχάτη δυστυχία. Τοῦτο τὸ πολλῶν δακρύων ἄξιον, ὅπου πάσχει, ὅχι μόνῃ ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ σχεδόν, ἡ Ἐκκλησία πᾶσα τοῦ Χριστοῦ τὴν σήμερον. Ὅτι πανταχοῦ ἡ κακία παροησιάζεται, θριαμβεῖ. Πανταχοῦ οἱ Πολέμοι ἐπιτίθενται καὶ οἱ ἐπίσκοποι βλέπουσι τὴν ρομφαίαν ἐρχομένην, καὶ αὐτοὶ ἢ εἰς ἄλλα προσέχουσιν, ἢ εἰς ἔθνον βυθίζονται, καὶ μήτε κινεῖνται ὀλότελα, νὰ σημανώσῃ μετὰ τὴν σάλπιγγα τοῦ λόγου, εἰς τοὺς χριστιανίμους λαοὺς, νὰ στέκων ξυπνοὶ, νὰ φυλάττωνται ἀπὸ τοὺς ἐπερχομένους ἐχθροὺς, καὶ μάλιστα τὸ περισσότερο νὰ φυλάττωνται ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ ἀθεωτάτου Βολταίρ [Vol. air.].

Διὰ ταῦτα εἶναι τῶντι ταλαισμοῦ ἄξιον τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων, ὅχι διατὶ τοῦ ἔλειψαν οἱ Δημόκριτοι, καὶ οἱ Πλάτωνες, καὶ οἱ Ζήνωνες, καὶ οἱ Ἐδκλείδαι, καὶ οἱ τοιοῦτοι ἄλλοι μετεωρολόεσσαι [φλαροῦντες περὶ οὐρανίων πραγμάτων], καὶ ὅχι διατὶ δὲν σεμνώνονται μετὰ Νεϋθῶνας [New. or.], μετὰ Βολφίους [Wolff], μετὰ Λωκίους [John Locke], καὶ ἄλλους τοιούτους, ὅπου κηρύττονται, πὼς ἔφεραν τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὸ ἄκρον, ὅχι λέγω διὰ τοὺς τοιούτους λήρους, καὶ φληνάφους, ἀλλὰ διατὶ ἔλειψαν, φεῦ, οἱ Βασίλειοι, οἱ Γρηγόριοι, οἱ Χρυσόστομοι, οἱ Ἀθανάσιοι, οἱ Κύριλλοι, οἱ Ἀδουστίνου, οἱ Ἀμβρόσιοι, οἱ Σωφρόνιοι, οἱ Δαμασκηνοί, οἱ Οὐρανόφρονες ἄνδρες, οἱ τῶν ἀποστόλων ὀλότροποι, οἱ ὄντως κοσμοσώτηρες, τὰ πνεῦμα τοῦ πνεύματος, οἱ συνεργοί, κατὰ Παῦλον, τοῦ Χριστοῦ. Θέλω νὰ εἰπῶ ἔλειψαν, ἐσβέσθη ἀπὸ μῆς, καὶ πουθενὰ δὲν φαίνεται, οὐδὲ ἀκούεται ὁ Ζήλος ἐκείνων τῶν ἀοιδίμων διδασκάλων, ὁ ὁποῖος ἐψύχωνεν, ἐθέρμαινε, καὶ ἐξωογόνει τοὺς νεκρωμένους τῇ ἁμαρτίᾳ. Καὶ εἰς τὰ Οὐράνια ὕψη τοὺς ἀνεβίβαζεν.

Πόσον ἀξίζει ἡ καλὴ ποιμαντικὴ.

Ὅταν ἀκούετε Χριστιανοί, χιλιάδας, καὶ μυριάδας ἀσκητάς, εἰς διαφόρους τόπους, καὶ μέρη τῆς γῆς ἀγωνιζομένους, στοχάζεσθε ἐσεῖς πὼς οὕτως ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, οἱ ἄνθρωποι ἄφηραν τὰς πόλεις, καὶ τοὺς συγγενεῖς ἠροῦντο, καὶ τὰ ὑπάρχοντά τους ἀπαρτοῦσαν, καὶ κάθε ἄλλην ἀπεστρέφοντο ἠδυνάθειαν, καὶ ἔτρεχαν εἰς τὰς ἐρήμους, καὶ εἰς τὰ σπήλαια ἐκρύβοντο, καὶ εἰς κάθε ἄλλην σκληραγωγίαν, καὶ κακοπάθειαν κατεδίκαζον τοὺς ἑαυτοὺς των.

Ὅχι βέβαια δὲν ἔτρεχαν ἀπὸ λόγοντος οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ ἀείμνηστοι ποιμένες μετὰ τὰς καθημερινὰς των διδασκίαις, ὅπου ἀδιαλείπτως ἐδίδασκον περὶ ἀρετῆς, περὶ βασιλείας οὐρανῶν, περὶ μελλούσης κρίσεως, περὶ ἀνταποδόσεως, περὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως, ἐκεῖνοι, λέγω, μετὰ τὰς ἀκαταπαύστους διδασκίαις των, καὶ τὸ περισσότερο καὶ κυριότερον, μετὰ τὸ ἐδικὸν τοὺς ἀποστολικὸν παράδειγμα, ἐφύτευον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν τὸν

πόθον τῆς ἀρετῆς, ἐθέρωτων τὴν προθυμίαν, ἄναβαν τὸν ζῆλον τῆς ἀσκήσεως εἰς τὰς καρδίας των, ὅθεν καὶ μὴν ἠμποροῦντες νὰ κατορθώσωσιν ἐντελῆ τὴν ἀσκήσιν τῆς ἀρετῆς μέσα εἰς τὰς πόλεις, ἔφρευγον ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἔτρεχαν, ὡς αἱ διψῶσαι ἔλαφοι, εἰς τὰς ἐρήμους, καὶ εἰς τὰ ἡσυχαστήρια, καὶ ἐκεῖ καθ' ἡσυχίαν ἔστησαν τὴν παλαιστραν, κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν παθῶν.

Βλέπετε πόσον ἀξίζει ἡ καλὴ ποιμαντικὴ. Ἐκεῖνοι καὶ τοὺς μάρτυρας ἤλειψαν πρὸς τοὺς μαρτυρικοὺς ἀγῶνας, διδάσκοντες τοὺς Χριστιανούς, καιροῦ καλοῦντος εἰς τὸ μαρτύριον, νὰ τρέχων προθύμως, καὶ νὰ μὴ φοβοῦνται, ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ζημιῶσαι, καὶ τὰ παραπλήσια.

Ἀναγκαῖος ὁ ἀληθινὸς ποιμὴν.

Θέλετε νὰ ἰδῆτε ἀδελφοὶ πόσον εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὸν κόσμον ἡ ποιμαντικὴ πρόνοια; Στοχασθῆτε, μετὰ ποῖα παραδείγματα τοὺς ὁμοιάζουσι, καὶ πρῶτον ἐθῆς, ψυχὰς τοὺς ὀνομάζουσι τῶν πόλεων, ὅτι καθὼς ἡ ψυχὴ ζωογονεῖ, καὶ κινεῖ τὸ σῶμα, οὕτως καὶ ὁ ἐπίσκοπος μετὰ τὸν λόγον του, καὶ μετὰ τὸ ἐδικὸν του καλὸν παράδειγμα, ζωογονεῖ καὶ κινεῖ εἰς τὰ καλὰ ἔργα, τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ καθὼς ἡ ψυχὴ ὅταν χωρισθῇ ἀπὸ τὸ σῶμα, ἐθῆς μένει νεκρὸν καὶ ἀκίνητον, καὶ ἀκολούθως καὶ σήπεται, καὶ σκώληκας γεννᾷ, οὕτως καὶ ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν λείψῃ ὁ ἀληθινὸς ποιμὴν, ἐκεῖνο νεκροῦται, καὶ ἀκίνητον γίνεται, εἰς τὰς καλὰς πράξεις, καὶ τέλος πάντων, καὶ εἰς βρομερὰ καὶ ἀκάθαρτα ἔργα καταπτά.

Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Κύριος τοὺς ὀνόμασεν ἅλας, «ὅτι εἶστε τὸ ἅλας τοῦ κόσμου» ὅτι καθὼς τὸ ἅλας στύφει, καὶ σφίγγει τὰ κρέατα, καὶ δὲν τὰ ἀφήνει νὰ γεννήσωσιν σκώληκας, οὕτως οἱ προστάται τῶν Ἐκκλησιῶν, μετὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν στυφότητα τῶν ἐλέγχων τους, στύφουσι, καὶ σφίγγουσι τοὺς Χριστιανούς, καὶ δὲν τοὺς ἀφήνουσι κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον νὰ γεννήσωσιν τοὺς αἰωνίους σκώληκας.

Οἱ Ἱεροὶ ποιμένες ὁμοιάζουσι ἀκόμη, καὶ μετὰ ἐκεῖνον τὸν πύρινον στύλον, ὅπου ὠδήγει τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὅτι καθὼς ἐκεῖνος πηγαινόντας ἐμπρὸς ὠδηγοῦσε μετὰ τὸ φῶς του τὸν καιρὸν τῆς νυκτὸς τὸν ἐβραϊκὸν λαόν, εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ χωρὶς ἐκεῖνον ἔμενον ἀκίνητοι, ἐκεῖ εἰς τὴν ἔρημον, οὕτως οἱ καλοὶ ποιμένες μετὰ τὸν ἀποστολικὸν τους λόγον, καὶ μετὰ τὸ φωτεινὸν παράδειγμα, τῆς εὐαγγελικῆς των ζωῆς, ὠδηγοῦσι τοὺς Χριστιανούς, εἰς τὴν μακαρίαν κατάπαυσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλέως δηλαδὴ ἄνευ τούτων, μένουσι προσηλωμένοι εἰς τὰ βιωτικὰ καὶ μάταια τῆς γῆς.

Λοιπὸν, ὅσον ἡ ψυχὴ ἐδρίσκεται ἀναγκαῖα, πρὸς τὸ ζῆν, καὶ κινεῖσθαι τὸ σῶμα, καὶ ὅσον τὸ ἅλας εἶναι ἀναγκαῖον, πρὸς τὸ διαμένειν ἄσπυρα τὰ κρέατα,

και ὅσον ἦτον ἀναγκαῖος ὁ πύριμος στύλος, πρὸς τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Λαοῦ, ἄλλο τόσον εἶναι ἀναγκαῖος ὁ ἀληθινὸς ποιμὴν, διὰ τὴν αἰώνιον σωτηρίαν τοῦ Χριστευομένου πληρώματος. Ἐκεῖνος γνωρίζει διὰ χρέος του ἀπαραίτητον, νὰ φροντίξῃ καὶ προμηθεύῃ τὰ μέσα καὶ τοὺς τρόπους, διὰ νὰ μαθάνουν, καὶ νὰ ἠξεύρουν οἱ Χριστιανοὶ τὰ δόγματα τῆς ἁγίας πίστεως, τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, καὶ νὰ φυλάττουν καλῶς, τὰς ἐντολὰς τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου, τοῦτέστιν νὰ ζῶν καὶ νὰ πολιτεύονται ὡς Χριστιανοί, ἔργον ὡς τέκνα Θεοῦ, ὡς ξένοι καὶ πάροικοι εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, ὡς πολῖται τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, καὶ ὡς κληρονόμοι τῆς οὐρανίου Βασιλείας, τῆς ἠτοιμασμένης δι' αὐτοῦ, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

Χρεία διδασχῆς...

Ἀναγινώσκονται ναι καθ' ἐκάστην ἐπ' ἐκκλησίας τὰ θεῖα λόγια, ἀλλὰ τί ὄφελος. Καὶ ὁ Κανδάκης ἐκεῖνος ἀνεγίνωσκε τὸν προφήτην Ἡσαΐαν, ἀλλ' ὅταν ὁ ἀπόστολος Φίλιππος τὸν ἠρώτησε, λέγων, ἀραγε γινώσκεις, ἢ ἀναγινώσκεις; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος φιλαληθῶς «ὡς γὰρ ἂν δυνάμην, εἰ μὴ τις ὁδηγήσῃ με;». Ὅθεν εἶναι χ ρ ε ῖ α δι δ α χ ῆ ς, ἡ ὁποία κατὰ μίμησιν τοῦ Κυριακοῦ λόγον, διανοίγει τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς. Καὶ τοῦτο πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἐποίουν οἱ ποιμένες οἱ ἀληθινοί.

Πόθεν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὰ Σαμόσατα ἔδειξαν τόσην ἀποστροφήν πρὸς τὸν Ἀρειανὸν ἐπίσκοπον τὸν ὁποῖον ἔστειλεν ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς Οὐάλης, ἐξορίσαι τὸν ὀρθόδοξον; Πόθεν, λέγω, ὁ κοινὸς λαὸς ἔδειξαν τόσην ἀποστροφήν; ὥστε ὁποῦ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν κατησχυμένος, ἀπὸ τὸν ἔνθερμον ζῆλον τοῦ ἀγιωτάτου ἐπισκόπου Ἐδσεβίου, ὅστις καθ' ἐκάστην ἐδίδασκεν κατὰ τῆς ἀθεοτάτης τοῦ Ἀρειοῦ αἰρέσεως.

Πόθεν τὰ πλήθη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἠνάγκασαν μὲ τὰς δημοσίας των φωνάς, τὸν νηστευτὴν Ἰωάννην, ὅταν εἰσῆλθε νέος πατριάρχης εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, νὰ κηρύξῃ τὰς τέσσαρας ἁγίας οἰκουμηνικάς συνόδους, τὸ ὁποῖον καὶ ἔργει οὕτω, μὴ συγχωροῦντος ἔξοδον εἰς τὸ ἐξῆς τοῦ πλήθους ἂν τοῦτο δὲν ἐγίνετο; Φανερόν, ὅτι ἀπὸ τὰς πυκνάς διδασχὰς τῶν ὀρθοδόξων διδασκάλων.

Πόθεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὁ λαὸς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἀκούοντας τὸν ἀπ' Ἀντιοχείας ἐλθόντα ἐπίσκοπον Παῦλον, ὁποῦ εἰς τὸν λόγον του ἔλεγε Θεοτόκον τὴν Παναγίαν Παρθένον, ἐξεφώνησαν μὲ ὄλην τους τὴν χαρὰν, καλῶς ἤλθες, Κύριε ἐπίσκοπε. Πόθεν; Ἀπὸ τὸν διάπυρον ζῆλον, ἀπὸ τὴν ἀκούραστον ἐπιμέλειαν τοῦ θείου Κυρίλλου, ὅστις ἀκατάπαυστα ἐδίδασκε, καὶ ἀπέδειχνεν ἐκ τῶν θείων γραφῶν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχαιότερων Πατέρων, ὅτι ἀπ' ἀληθείας Θεοτόκος ἦτον ἡ μακαρία παρθένος, ὡς τεκοῦσα τὸν Ἐμμανουήλ. Καὶ τοῦτο πάλιν ὁ ἴδιος λαὸς

Ἕλληνας κληρικὸς τῆς Τουρκοκρατίας.

ἐμαρτύρησε λέγων, νιὲ Ἀθανασίου κύριε Κύριλλε, πάντας ἐποίησας, ὡς σεαντὸν ὀρθοδόξου.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ καρποὶ τῆς ἀληθινῆς ποιμαντικῆς. Αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀψευδοῦς φιλοσοφίας. Ἄμποτε καὶ οἱ σημερινοὶ μας ποιμένες, νὰ ἐλάμβανον εἰς τὰς ψυχὰς των παραμικρὸν σπέρμα ἐκείνου τοῦ θείου ζήλου, καὶ βέβαια ἤθελεν ἔχῃ καλλιοτέρα καταστάσιν τὸ γένος μας.

